

EL GOYA I LA MARÇAL

Isidor Cònsul

Tot i que han passat més de quaranta anys, no em costa gens tancar els ulls i veure'm assegut, en els meus deu, dotze, quinze anys, en un dels darrers bancs de fusta, al capdamunt del galliner d'aquest esplèndid teatre, ara restaurat, i que per a la gent de la meva generació no pot tenir altre nom que el de Goya. Més ben dit, el Goya, amb la música determinant de l'article que l'individualitza i encara ens el fa únic. Estic parlant d'aquell temps que es movia a cavall entre els darrers anys cinquanta i la primera meitat de la dècada dels seixanta del segle passat, aquella dècada prodigiosa en tants aspectes quan semblava, com en el poema de Miquel Martí i Pol, que tot era per fer i que tot era possible. S'intuïa la fi de la nit de la postguerra i es palpaven els primers rastres de llum afanyats a escombrar, més que no pas il·luminar-la, l'herència dels tres anys de guerra entre germans, amb la construcció d'aquell ordre postís i sever del franquisme, presidit per la por i la intolerància, d'on només podia sortir-ne una vida turmentada pels recels, les dificultats i la tristesa.

Al Bellpuig dels meus deu o dotze anys, aquesta intuïció cap al nou ordre de les coses va anar de bracet amb la primera onada de bonança econòmica que va dur, acabada la Segona Guerra Mundial i en la crisi de la Guerra Freda, la novetat dels primers cotxes que van circular pel poble, la progressiva generalització dels aparells de ràdio a les cases i la modernitat llampant dels electrodomèstics que, en forma de neveres de gel i de gas butà, van començar a envair les cuines d'unes cases on, fins feia quatre dies, encara es cuinava amb carbó i amb petroli. Qui no recorda les llarguíssimes cues per comprar-ne, davant de can Carreras, alhora alcalde i únic distribuïdor oficial? D'Andorra arribava la doble meravella del nylon i les vaixelles Duralex, era a punt d'entrar la música dels Beatles i, de Hollywood, la fàbrica de somnis americana, aterraven, puntuals cada setmana, la majoria de les quatre pel·lícules que llavors es podien veure a Bellpuig: dos aquí al Goya i dos al Casal Parroquial, el féu de l'Acció Catòlica i Colores, dos moviments de recatolització d'una societat que no tenia altra alternativa que viure en la gàbia d'una religió imposada.

En aquells anys de la meva adolescència, la parròquia de Bellpuig era regentada pel benaurat mossèn Joaquim El bon rector, cada diumenge, penjava, en una vitrina del cancell de l'església, les fitxes tècniques de les pel·lícules on, a més d'una sinopsi de l'argument, el director i els actors, hi havia també la qualificació moral de la censura eclesiàstica. La postguerra va ser un temps de moral estreta, i el pobre rector, professional aplicat, es limitava a complir la feina que tenia encomanada de vetllar per la salut espiritual i els bons costums en la seva parròquia. Com si fossin notes escolars, la qualificació moral cinematogràfica s'ordenava en una escala numèrica que anava de l'1 al 4, amb el detall d'una inflexió, quan s'arribava al 3, que li feia sortir una variant perillosa, el 3R. Els números 1 i 2 marcaven films sense problemes morals i aptes per a tots els públics. Més menys volia dir que no hi havia petons de rosca apassionats, ni s'hi veia cap pam de cuixa femenina, ni tan sols la intuïció d'una pitrera generosa o provocativa. El 3 indicava una puntuació de frontera, el 3R encenia l'alerta vermella i el 4 considerava el film greument perillós. El concepte de moral, però, era tan limitat i mesquí que només tocava els aspectes amorosos i els detalls de tipus més o menys sexual. No cal dir que, les pel·lícules que feien a l'Acció Catòlica acostumaven a ser per sota del 3 i, si mai se n'escapava alguna amb el 3 o 3R, abans hi passava el censor local que, a cops de tisora tallava els metres de petons, els pams de cuixa i les morbideses dels pitrams. Just per aquesta raó, eren les pel·lícules setmanals del Goya les que marcaven la pauta de modernitat dels models americans. El local era una empresa particular, s'hi feien les pel·lícules de moda, no importava que anessin marcades amb l'estigma del 3R o 4 i, en cap cas, no hi havia el cop de tisora del censor local.

Des de dalt del galliner, per tres o quatre pessetes, màxim un duro, veiem dues pel·lícules, la publicitat (que en dèiem *trailers*), de les del diumenge vinent, el NO-DO del dictador que inaugurava pantans i, amb una mica de sort, la torna d'un curt còmic amb Charles Chaplin o Buster Keaton, o de dibuixos animats amb les curses i trompades dels atabalats Tom i Jerry. El cine va ser una escola de futur per a la gent del meu temps, una porta que ens obria la vida cap a un

món de somnis i una finestra indiscreta que, com en el film homònim protagonitzat per James Stewart i Ingrid Bergman, servia per observar una realitat molt més complexa, canviant i enganyosa que no pas la dels codis aparents, estrets i postissos de la quotidianitat. El cine ens feia viatjar, ens treia de la rutina, ens ajudava a organitzar els somnis, a anhelar un altre tipus de futur, a viure intensament i a malfiar-te dels dogmes. I a banda, és clar, hi havia la dimensió mítica de les rutilants estrelles de Hollywood.